

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

האור האלוקי המאיר את "חשכת הטבע" – הוא הנס!

חנוכה, שנת תשע"ב

תורתך ולהעבירים מחקי רצונך. והרמב"ם ניסח כך את הדברים:

"בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל **ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה** ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול" (יד החזקה, הלכות חנוכה פ"ג ה"א).

את ההבדל שבין שתי סוגי הגלויות ניסח רבי גימפל יפה "בעל הלבושים" (הלי חנוכה סי' תר"ע ס"ב) כך:

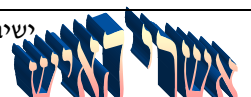
"אנטיוכוס לא גזר עליהם להרוג ולהשמיד. רק צרות כדי **להמיר דתם** ... ואם היו ישראל מכניעים להם ... וחוזרים לאמונתם חלילה, לא היו מבקשים יותר... לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות ולא למשתה ושמחה, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה לכפור בדת ח"ו, לכך קבעו אותם לחזור ולשבח ולהודות לו על שהיה לנו לא-לוהים. אבל בימי המן שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד **את הגופות** שהוא ביטול משתה ושמחה... לכך כשנצלו ממנו קבעו להלל ולשבחו גם כן על ידי משתה ושמחה."

יון תחת שלטונו של אלכסנדר מוקדון, הפכה לממלכה ששלטה בכל העולם ובכל תחומי השפעתה הפיצה את "תורת אריסטו". רבותיו של אריסטו אפלטון וסוקרטס היו חכמים גדולים שהאמינו בא-

בתקופת הבית השני, הייתה התדרדרות גדולה מאוד במצבו הרוחני של עם ישראל. לאחר הסתלקותו של שמעון הצדיק, החלה תרבות יון לחדור לחלחל אל עם ישראל. אותה תקופה מכונה "גלות יון". אולם, בניגוד למושג "גלות מצרים" אשר מתארת תקופה שעם ישראל התגורר בתחומי ארץ מצרים ודוכא שם עד לשפל המדרגה. הרי, ש"גלות יון" לא הייתה בתחומי ארץ יון, אלא, הייתה **גלות אל תוך תרבות יון**, על אדמת ארץ ישראל. יוצא איפה, שגלות אין פירושה דווקא גלות הגוף, גלות מארץ לארץ כפי שהיה במצרים ולאחר מכן בבבל. יש גלות חמורה מזאת והיא, 'גלות הנפש'! עם ישראל שכן על אדמתו, המקדש עמד על תילו אולם, לאט לאט חל כירסום בקיום המצוות, באמונת חכמים, ולבסוף גם באמונה בא-לוהים. המקדש תחת היותו מרכז רוחני א-לוהי המסייע בידי כנסת ישראל להתקשר לבורא עולמים ולתקן עולם במלכות ש-ד-י. הפך להיות (ירמיה ז, יא) 'מערת פריצים' אשר צלם הוכנס לתוכו והוא הפך לכלי בידי היוונים והמתיוונים להפיכתם של ישראל לעם ככל העמים. שומרי התורה והמצוות שסירבו להיכנע ולעבוד אלילים דוכאו, נרדפו ואף נהרגו. בניגוד ל"גלות מצרים" אשר בה רצו לחסל ולהרוג את היהודים, "גלות יון" לא רצתה בחיסולם הגופני, אלא, בהפיכתם ל'ישראלים בני דת יון'.

מלכות יון רצתה "להגלות" את האמונה מכלל ישראל

וכך מבואר בתפילת "על הניסים":
"כשעמדה מלכו יון הרשעה ... **להשכיחם**

לוהים ובהישארות הנפש. רבי מנשה בן-
 ישראל כותב בספר "נשמת ישראל"
 שמסורת בידו שאפלטון זכה ללמוד תורה
 מפיו של ירמיה הנביא בעת שפגש אותו
 במצרים לאחר חורבן הבית הראשון. אולם,
 אריסטו, אשר כגודל חכמתו, כך גודל יצרו
 ותאוותיו, אשר לא הצליח לכובשן, הפך
 קערה על פיה וכפר בהישארות הנפש ובשכר
 ועונש. הרמב"ן (ויקרא טז, ח) הגדיר את
 אריסטו כך:

"היוני אשר הכחיש כל
 דבר זולתי המורגש לו, והגיס
 דעתו לחשוב הוא ותלמידו
 הרשעים, כי כל ענין שלא השיג
 אליו הוא בסברתו אינו אמת"
 (ויקרא טז, ח).

ובחיבורו "תורת ה' תמימה" עוד
 הוסיף הרמב"ן והרחיב בעניין:

"וכאשר קמו היונים, והם
 עם חדש שלא נחלו חכמה, כאשר
 ביאר בעל ספר הכוזרי. קם האיש
 הידוע ולא האמין רק במורגש,
 וחפש חכמות מורגשות והכחיש
 הרוחניות, ואמר שענין השדים
 ומעשה הכשפים אפס, ואין
 פעולה בעולם רק לטבעים" (נעמ'
 קמז).

ורבינו הגר"א האיר עינינו בהבנת
 אישיותו של אריסטו. והביא את דבריו
 הרמ"מ משקלוב בהקדמתו לביאור הגר"א
 על מסכת אבות וכה דבריו:

"ואמר רבינו הגאון שודאי
 הוא שהיה אריסטו כופר
 מהתחלה ועד סוף, שאילו בא
 לפני הייתי מראה לו סיבוב
 החמה והלבנה עם כוכביהם
 מאירים על השולחן הזה כאשר
 יאיר ברקיע השמים, ואיך היה
 מכחיש בדעתו לומר שהעולם
 מתנהג על פי טבע, וכי היה מן
 הנמנע לשמעון הצדיק שהיה
 בדורו להראות לו נפלאות רבות
 מגבורת השם יתברך, אלא שהיה
 אריסטו יודע את בוראו ומכוון
 למרוד בו".

תרבות החומר והכפירה מול עולם הרוח והאמונה

אלכסנדר מוקדון הצליח להפיץ את
 תרבות יון המכונה "התרבות ההלניסטית"
 בכל רחבי תבל. היא התקבלה בכל מקום
 ללא שום התנגדות תוך התאמתה לשפה
 המקומית ולאלילים המקומיים. בארץ
 ישראל נתקלה תרבות זו בהתנגדות של
 "תורת ישראל". אולם, 'מה שלא יעשה

השכל יעשה הזמן' ולאחר עשרות שנים,
 החלה אותה תרבות של הנאות ותאוות
 לחלחל אל תוך השכבות של העשירים
 והמקורבים לשלטון. אשר שינו את אורח
 חייהם ומעתה והילך כונו "מתיוונים". יון
 המכונה 'אם המדעים' ניסתה להשליט את
 התפיסה החומרית שכל העולם בנוי על
 'הטבע' וחוקי חומר בלבד. כשם שתרבות
 ששררה במצרים העתיקה - שהייתה
 ממלכה בעלת הישגים מדעיים עצומים,
 שעד היום לא מבינים את כולם, ועד היום,
 מתפעלים מגודל חכמתם - הצליחה למחוק
 את האמונה מתוך ליבותיהם של ישראל.
 באותה מידה הצליחה גם תרבות יון לעשות
 זאת, אבל על אדמת ארץ ישראל. לכן
 תקופה זו מכונה "גלות יון". חז"ל (ב"ר ב, ד)
 כינו תקופה זו "ויחשד' זה מלכות יון
 שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן.
 שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור
 שאין לכם חלק בא-לוהי ישראל". הגדרה זו
 ניתנה להם מפני שרצונם היה למחוק את
 'אור התורה' אשר בו, ורק לאורו עלינו
 לראות ולהבין את כל המתרחש. את העבר,
 את ההווה ואת העתיד כמו שאנחנו
 מתפללים יום יום "והאר עינינו בתורתך".
 ותחת אשר תורת ישראל ניתנה לנו כדי
 שנראה בכל דבר את האמת הפנימית - הא-
 לוהית אשר בו. הצליחו הם להשליט את
 הראיה שלהם, שהיא הראיה השטחית
 המסלקת את הבורא מן הבריאה!

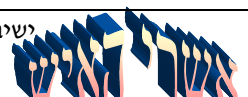
ובגמרא (ר"ה יח, ב) מבואר עד היכן
 הגיע רדיפת האמונה:

"שגזרה מלכות יון גזירה
 שלא להזכיר שם שמים על פיהם
 וכשגברה מלכות חשמונאי
 ונצחום התקינו שיהיו מזכירין
 שם שמים אפילו בשטרות".

אותם מתי מעט אשר נשארו נאמנים
 לבורא עולמים, נאלצו לברוח אל ההרים.
 כפי שמסופר במדרש חנוכה (פ"ב):

"ומתתיהו בן יוחנן הכהן
 הגדול כשראה את הגזירות
 הקשות ברוח להו המודעית, ויהי
 כאשר ראה בצרת עמו שאינם
 יכולים לקיים מצוות התורה,
 ויקרא לבנו יהודה, ויצווהו ללכת
 בסתר בכל ערי יהודה לאמר "מי
 לה' אלי" ויתאספו אליו עדת
 החסידים".

והנה לאחר ש'עדת החסידים'
 בראשות מתתיהו בן יוחנן כהן גדול ובניו,
 החליטה לצאת למאבק גלוי ולמסור נפשם
 על קידוש ה' נעשו להם ניסים גדולים
 מאוד. ולמרות היותם חסרי ניסיון קרבי
 וברשותם לא היו כלי נשק נאותים כמו

שהיה לצבא היווני, זכו לניצחונות מדהימים, על הצבא החזק ביותר בעולם. "מִסְרֶת גְּבוּרִים בְּיָד חֲלָשִׁים. וְרַבִּים בְּיָד מַעֲטִים. וְטַמָּאִים בְּיָד טְהוֹרִים. וְרַשָּׁעִים בְּיָד צַדִּיקִים. וְנָזִידִים בְּיָד עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ. וְלֶךְ עֲשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ. וְלַעֲמֶךָ יִשְׁרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפְרָקוֹן כְּהַיּוֹם הַזֶּה".

הצבא היווני היה ידוע כצבא מקצועי מאוד אשר נחל ניצחונות כבירים בכל רחבי תבל. אותו צבא חש לעזרת המתיוונים בתחילה עם חיל המצב היווני שהיה בארץ ישראל. אולם, בהמשך הביאו את מיטב הגייסות ואף, את הנשק הכבד ביותר של אותה תקופה הביאו לישראל, הלוא הם הפילים הגדולים, למרות הכל, ניצחו אותם אנשים חסרי ידע ב'תורת הלחימה' וחסרי כלי מלחמה, אף הפשוטים ביותר. ניצחונות אלה הראו בעליל את "היד הגדולה" אשר בה הושיע הקב"ה את נאמניו אנשי בריתו. כאן אירע נס נוסף, נס "פח השמן", כאשר נמצא רק פח אחד קטן, אשר בכוחו היה להאיר רק יום אחד, אולם למרבה הפלא דלק והאיר שמונה ימים. נשאלת השאלה, למה סיבב הבורא יתברך שאכן אותו נס יהיה דווקא על ידי אור של נרות המנורה.

נרות חנוכה מסמלים את האור הגנוז אור התורה

אחד מגדולי הראשונים "בעל הרוקח" כתב בהלכות חנוכה:

"ומדליקין בחנוכה ל"ו נרות – כלומר שסך כל הנרות במשך שמונת הימים הם שלשים וששה - לפי שבחנוכת העולם נתן אותם אלוקים ברקיע השמים להאיר, וכדאיתא בפסיקתא רבתי אותה אורה שנשתמש בה אדם הראשון היתה ל"ו שעות וכו'. ולמה ל"ו נרות, רמז לל"ו שעות ששימשה האורה במעשה בראשית "את האור כי טוב", ארבעה תגין על ט' כי ארבע פעמים ט' הם ל"ו, כנגד ל"ו שעות ול"ו נרות".

רואים איפה, יש קשר בין האור הראשוני שהיה בבריאת העולם לבין נרות החנוכה. וניתן להסביר זאת בהבדל התהומי שבין תרבות יון לבין תורת ישראל. בעוד הכפירה היוונית רואה את כל מציאות וקיום העולם כדבר מיקרי, רואה תורת ישראל את הכול כרצון א-לוהי, כהארה א-

לוהית. אותה הארה מוצאת ביטוי בתורה הקדושה הנקראת "נֶר מַצָּנָה וְתוֹכָה אֹר" (משלי ו, כג). אותה תורה שקדמה לעולם, ועימה ובעזרתה נבראו כל העולמות כולם, כמו שהתבאר באריכות בכל המדרשים וסיכם את הדבר בצורה יסודית ועמוקה מרן הגר"ח מוואלז'ין בספר "נפש החיים". ולזה כיון גדול תלמידיו הגאון ר' דוד טעביל זצ"ל (בעל ה"נחלת דוד").

"היות כי ענין מצות הדלקת נרות המנורה בלי ספק כי היא מכוונת מול שפע אור הגנוז, אשר כלול בו עומק חכמת אור התורה, וכמאמר חז"ל במדרש **חמש פעמים אורה כתוב בפרשה זו כנגד חמשה חומשי תורה**, ולזה אמרו הרוצה להעשיר יצפין, הרוצה להחכים ידרים, שולחן בצפון מנורה בדרום. הנה מבואר מדבריהם, כי ענין המנורה הוא להשפיע עלינו שפע חכמת אור התורה, אשר הוא הוא האור הגנוז שגנוז הקב"ה בתורה, והכוונה שהעלים פנימיות כוונתה ועומק סתריה, בתוך סיפורים המוניים ומצוות מעשיות התלויים בגשם" (ספר בית

דוד, דרוש ב).

ביאור דבריו שגילוי האור הא-לוהי בעוצמתו הגדולה ביותר הוא דרך התורה. **והמנורה אשר בבית המקדש**, נותנת על ידי האור אשר בה את הכוח **להבין את עומק חכמת התורה** ואת הטמון בה בכל מילה ומילה.

ולאור הדברים שהתבארו, הרי שכדי לסלק את 'החושך היווני' היה צריך גילוי א-לוהי חזק מאוד ועל ידי אותו גילוי נעשו הניסים אשר נתנו לעם ישראל תקופה חדשה של פריחה רוחנית, אשר בעזרתה התחילה להתפתח ולהתנסח התורה שבעל פה, עד שלבשה את הצורה הכתובה, הלוא הם "ששת סדרי משנה". ולאחר מכן שני התלמודים הירושלמי והבבלי.

ברם, עלינו לשאול את עצמנו, הלוא ניסים רבים נעשו להרבה אנשים ולהרבה ציבורים בכל תולדות עם ישראל. למה דווקא 'נס החנוכה' נקבע לדורות?

יתר על כן, אם אמנם היה זה גילוי א-לוהי שיצר את הנס הגדול, האם לאחר שהנס חלף והלך לו, האומנם, נשאר שריד לאותו גילוי א-לוהי או שמא, מה שהיה, היה. הנס נעשה, הישועה הייתה ולא נשאר מאומה.

האור הגנוז והגילוי האלוקי שהיה "בימים ההם" חוזר אלינו גם "בזמן הזה"

(דרך ה', ד, ז,

: 1)

"סדר שסדרה החכמה
העליונה, שכל תיקון שנתקן
ואור גדול שהאיר בזמן
מהזמנים, **בשוב תקופת הזמן
ההוא, יאיר אור מעין האור
הראשון**, ותחודש תולדת התיקון
ההוא במי שקבלו. והנה על פי זה
נצטוונו בחג בכל הענינים
שנצטוונו לזכר יציאת מצרים, כי
בהיות התיקון ההוא תיקון גדול
מאד שנתקנו בו וכמש"ל, הוקבע
שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר
עלינו אור מעין האור שהאיר אז,
ותחודש בנו תולדת אותו
התיקון, ועל כן נתחייב באותם
הענינים כלם. וכו'. **וכן חנוכה**
וכן פורים".

מרן רבי א"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו

ח"ב, עמ' 21) העמיק בראיון זה.

"כבר ביארנו שלא למזכרת אנו
חוגגים את המועדים, אלא
חוזרים אנו בהם לתוכנם
המקורי - **לאותה קדושת הזמן
שנשפעת גם עכשיו כבעת
ההיא**. אמר מו"ר זצ"ל (הרב צבי
הירש ברוידא זצ"ל מקלס) כי לא
הזמן עובר על האדם, אלא האדם
נוסע בתוך הזמן. למשל: בשבת
הראשונה כאילו נקבעה 'תחנה'
שמה שבת, ובכל שבוע ושבוע
מגיע האדם לאותה 'תחנה' עצמה
- ממש אותה השפעת קדושה
עצמה של שבת בראשית. וכן
במועדים: בכל שנה ושנה חוזר
האדם ומגיע אל 'תחנת' גאולת
מצרים, אשר בזמן ההוא אפשר
להשיג השפעת הגילוי של חירות
- זמן חירותנו ממש".

הבה נביט שוב בדבריו של המשגיח דמיר
זצ"ל.

"זה לא כבר דיברנו בענין הנסים
בכלל, ובביאור מה שאומרים
"ולך עשית שם גדול וקדוש
בעולמך" - כי בכל נס ונס
שהקב"ה עושה, אין התכלית כי

אם מעשה התשועה והפורקן
שבא על ידי הנס, וכאילו שאחרי
הפורקן הכל כבר אזל, נגמר
וחסל, וכדמיון אומן העושה
איזה כלי, שעם גמר המלאכה
הוא מסתלק ואיננו. לא כן הוא
במעשה נס, הקב"ה אינו מסתלק
כלל לעולם, כל ענין של נס הוא
"גילוי" התגלות שמו יתברך על
ידי הנס, כלומר שנתגלה לפנינו
"שם ה'", ובמידה שמתגלה, כן
לפיה נשאר לעולם שם ה',
**ההתגלות אינה לשעה, כי אם
נתינת א-להות לדורות
ולעולם**. יש ענין של נתינה,
כדמצינו זה לענין שבת, כאמרם
ז"ל (שבת י, ב): "מתנה טובה יש לי
בבת גנזי, ואני מבקשה ליתנה
לישראל". וכן כאן הקב"ה נותן
א-להותו יתברך על ידי הנסים,
וכמו כן הוא הענין **בכל האותות
והמופתים שבמצרים**, שהתגלה
השם יתברך בהם, **והיה להם
שם ה' לתמיד**, ובהם הוא
אשר זכו לכל הא-להי ישראל.
ובקריעת ים סוף עוד אמרו
(מכילתא כאן) "ראתה שפחה על הים
מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי
וכל שאר הנביאים", וכל זה הוא
מהתגלות הנס, כי כל כך גדול
הוא הגילוי של נס. **אבל יסוד זה
עלינו לידע כי הנס הוא הוא
השם כלומר כי עם הנס
מתלווה שם ה' הגדול והקדוש,
והיה זה לעד ולעולם**". (דעת תורה,

בשלח עמ' קמג)

הלוא דבריו ברור מיללו, שאותן
הארות א-לוהיות שבאות לצורך הנס, אורן
נשאר בעולם, ולעולם ועד. וניתן אולי
להוסיף, שאמנם, הארה נשאר, אולם,
היא חזקה באופן מיוחד באותו מקום שבו
נעשה הנס ובאותו זמן שבו הוא התרחש.
ומכאן, שבכל שנה ושנה, בזמן שהנס היה
בעבר, הארה חוזרת לעולם. והמאמין בכך,
והבין עומק הדבר, ומכין את עצמו באופן
הנאות יכול לקבל אל קרבו את אותה
הארה גדולה ולהפיק את התועלת הרוחנית
הנובעת ממנה.